

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASINING MAMLAKATIMIZ ISLOHOTLARIDAGI O‘RNI VA ROLI

To‘xsanov Mansurbek Nemat o‘g‘li

Sirdaryo viloyati yuridik texnikumi o‘qituvchisi

mansur3299@gmail.com

Amanyo‘lov Sindor Faxriddin o‘g‘li

Sirdaryo viloyati yuridik texnikumi o‘qituvchisi

amanyolovs@gmail.com

Sherzod Yo‘ldoshev o‘g‘li

Sirdaryo viloyati yuridik texnikumi o‘qituvchisi

sherzod.yoldoshev@yandex.com

ANNOTATSIYA

Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining jamiyatdagi o‘rni, Konstitutsiyaning mamlakatimiz islohotlaridagi roli, Konstitutsiyani o‘rganish natijasida unda belgilab qo‘yilgan asosiy prinsplar, inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklar va burchlari, jamiyat va shaxs, davlat hokimiyatining tashkil etilishi va konstitutsiyaga o‘zgartirish kiritish tartibi haqida so‘z ketadi.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiya, Konstitutsiyaviy huquq, huquq tizimi, konstitutsiyaviy tuzumi asoslari, inson va fuqarolarning asosiy huquq hamda erkinliklari, ma‘muriy-hududiy va davlat tuzilishi, saylov tizimi.

ABSTRACT

The article deals with the role of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in society, the role of the Constitution in the country's reforms, the basic principles set out in the study of the Constitution, the basic rights, freedoms and duties of man and citizen, society and the individual, state power and the Constitution. We are talking about the order of change.

Keywords: Constitution, Constitutional law, legal system, foundations of constitutional system, basic human and civil rights and freedoms, administrative-territorial and state structure, electoral system.

KIRISH

Konstitutsiyaviy huquq - asosiy ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig‘indisi, huquq tizimining yetakchi sohasi. Konstitutsiyaviy huquq

normalari davlatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va hududiy tuzilishi, uning fuqarolik jamiyati institutlari bilan munosabatlari tartibini, fuqaro va shaxs huquq hamda erkinliklaribh amalga oshirilishining asosiy tamoyillarini, davlat hokimiyati organlari tizimini belgilaydi. Bir qancha mamlakatlarda (jumladan, O‘zRda ham) ushbu huquq sohasini belgilash uchun davlat huquqi tushunchasi qo‘llanadi.

Konstitutsiyaviy huquqning asosiy tamoyillari: boshqaruvning respublika shakli, inson va fuqarolar huquq hamda erkinliklarining ustunligi, hokimiyatlarning bo‘linishi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy tuzumi asoslarini; inson va fuqarolarning asosiy huquq hamda erkinliklari, ularning kafolatlarini; ma‘muriy-hududiy va davlat tuzilishini; saylov tizimini; hokimiyat tizimi va davlat organlari tizimini tashqil etish hamda faoliyatining asosiy tamoyillarini; fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish asoslarini mustahkamlaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Konstitutsiyaviy huquq manbalari: Konstitutsiya, konstitutsiyaviy qonunlar, xalqaro huquq normalari, Oliy vakillik, ijro etuvchi hokimiyat, mahalliy vakillik va konstitutsiyaviy sud hujjatlari va h.k. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy huquq manbalari: O‘zRning Konstitutsiyasi, O‘zRning xalqaro shartnomalari, O‘zR Konstitutsiyaviy qonunlari, O‘zR qonunlari, O‘zR Konstitutsiyaviy sudi qarorlari, O‘zR Oliy Majlisi qarorlari, O‘zR Prezidentining farmonlari, O‘zR Vazirlar Mahkamasining normativ hujjatlari, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Konstitutsiyasi, mahalliy davlat hokimiyati normativ hujjatlari, O‘zR va uning sub‘yekti o‘rtasidagi kelishuvlar, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi qarorlari, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining normativ hujjatlari.

Konstitutsiyaviy huquq, ayni vaqtda, Konstitutsiya, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati, jamiyatdagi o‘rni haqida ma‘lumot beruvchi fan hamdir. Kengroq ma‘noda, u konstitutsiyaviy institutlar haqidagi tasavvur va bilimlar, konstitutsiyaviy normalar va ular orqali tartibga solinadigan munosabatlar hamda qonunchilikni rivojlantiruvchi qarashlar tizimidir. Bu fan konstitutsiyaviy-huquqiy munosabatlarga baho beradi, konstitutsiyaviy intlarni o‘rganadi, muammolarni aniqlab, ularni hal kilish yo‘llarini ko‘rsatadi.⁸

NATIJALAR

O‘zbekiston Respublikasining huquqiy fanlar tizimida «O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi» fani alohida o‘rin tutadi. Chunki ushbu fan

---

⁸ Vikpediya

orqali huquq tizimida yetakchi hisoblanuvchi Konstitutsiyaviy huquq o'rganiladi. Konstitutsiyaviy huquq yetakchi huquq tarmog'i bo'lishi bilan birga, alohida, o'z predmetiga ega huquq tarmog'i hamdir. Konstitutsiyaviy huquq normalari jamiyatdagi eng muhim ijtimoiy masalalarni, ularning asoslarini tartibga soladi. Bular xalq hokimiyatchiligini amalga oshirish jarayonidan kelib chiqadigan jamiyat—fuqaro—davlat o'rtasidagi munosabatlar hisoblanadi. Konstitutsiyaviy huquq — Konstitutsiyaviy tuzum asoslarini, shaxsning huquqiy holati asoslarini, jamiyat va shaxs munosabatlarini, ma'muriy-hududiy va davlat tuzilishi masalalarini, hokimiyatni tashkil etish va ularning faoliyati bilan bog'liq masalalarni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisidan iborat huquq tarmog'i. Ana shu masalalar va ularni tartibga soluvchi huquqiy normalar «Konstitutsiyaviy huquq» fani tomonidan o'rganiladi. «Konstitutsiyaviy huquq» fani mavjud ijtimoiy munosabatlar huquq normalariga mos kelishi masalasini o'rganib, ijtimoiy munosabatlarni yanada to'g'riroq tartibga solish, ularning rivojlanishiga imkon beradigan huquq normalarini yaratish, mavjudlarini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishni maqsad qilib qo'yadi. Konstitutsiyaviy huquq doirasida olib boriladigan tadqiqotlar Konstitutsiyaviy munosabatlar va huquq normalarining takomillashuviga olib keladi. «Konstitutsiyaviy huquq»ning ta'lim jarayonidagi vazifasi Konstitutsiyani o'quvchilarga chuqur o'rgatishdir. Bu fan orqali Konstitutsiyaning ahamiyati, vazifasi, funksiyasi, yuridik tabiati, davlat tuzilishi, hokimiyatni tashkil etish, shaxsning huquqiy holati, jamiyat, fuqaro, davlat munosabatlari o'rganiladi. «Konstitutsiyaviy huquq» fanining vazifasi faqat Konstitutsiyaviy huquq normalarini o'quvchilar ongiga singdirish bilan cheklanmay, u o'quvchilarda qonunga, Konstitutsiyaviy tuzumga, boshqa fuqarolarga nisbatan hurmat tuyg'usini shakllantirish vazifasini ham boshqaradi. Konstitutsiyani chuqur bilish orqali Vatanga sadoqat, jamiyatga hurmat paydo bo'lib, belgilangan burchlarni ixtiyoriy bajarishga intilish vujudga keladi. Shuning uchun ham Konstitutsiyani o'rganishga mamlakatimizda alohida e'tibor beriladi.

MUHOKAMA

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A. Karimov Konstitutsiyamiz qabul qilingan kunning sakkiz yilligi munosabati bilan o'tkazilgan yig'ilishda so'zlagan nutqida «Nima uchun Konstitutsiyani o'rganish kerak?» degan savol qo'yib, unga o'zi shunday javob bergan edi: «Ming afsuski — bu sir emas — ko'pchiligimiz Konstitutsiyaning ma'no-mazmunini yaxshi bilmaymiz, uni sinchiklab o'rganmaymiz. Vaholanki, agar Konstitutsiyamizning mohiyatiga kirib borsak, mag'zini chaqsak, bugun oldimizda turgan ko'pgina savollarga, muhim muammolarni yechishda javob topishimiz mumkin»¹. Shundan so'ng Konstitutsiyani o'rganishga

e'tibor yanada kuchaytirildi. 2001-yil 4-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti «O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasini o'rganishni tashkil etish to'g'risida» Farmoyish qabul qildi. Ana shu Farmoyishga asosan, ta'lim tizimidagi barcha o'quv muassasalarida «Konstitutsiyani o'rganish maxsus kursi» o'qitilishi belgilandi. Bu maxsus o'quv kursini o'rganish uchun yaratilgan o'quv dasturlari va qo'llanmalarida o'rganish zarur bo'lgan bilimlar asosiga Konstitutsiyaviy huquq sohasidagi bilimlar tayanch qilib olindi. «Konstitutsiyani o'rganish maxsus kursi» barcha noyuridik o'quv muassasalarida o'qitilib, Konstitutsiyani o'rganishni maqsad qilib qo'ysa, yuridik yo'nalishlardagi ta'lim muassasalarida o'qitiladigan «Konstitutsiyaviy huquq» fani o'z oldiga shu maqsadni qo'yadi. Konstitutsiyaning deyarli barcha boblari alohida-alohida mavzu sifatida yoritildi va fanga taalluqli bo'lgan «Konstitutsiyaviy huquq — huquq tarmog'i va fan», «Konstitutsiya — asosiy qonun», 1 I.A. Karimov. Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'ulmiz. 9-jild. O., «O'zbekiston», 2001, 134—135-betlar. 5 «O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yaratilishi» masalalari alohida mavzu sifatida berildi. Bundan tashqari, fuqarolik jamiyatini shakllantirishda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari muhim rol o'ynashi, uning faoliyatida yoshlarning ham ishtiroki mavjudligi, u har bir fuqaroga eng yaqin organ ekanligi hisobga olinib, «Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari» alohida yoritildi. Darslikni tayyorlashda mamlakatimizda davlat qurilishi va boshqaruvi, sud-huquq sohasida olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalari, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga 2012-yildan 2017-yil 30 avgustgacha kiritilgan o'zgartirishlar e'tiborga olindi. Shuningdek darslikda «2017—2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha Harakatlar strategiyasi» va 2017-yil 8-sentabrdagi Prezident Farmoni bilan tasdiqlangan «O'zbekiston Respublikasida ma'muriy islohotlar Konsepsiyasi»ning asosiy holatlaridan foydalanildi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda O'zbekiston Respublikasida Konstitutsiya davlatning asosiy qonuni hisoblanadi. Konstitutsiya O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy huquqining asosiy manbasi hisoblanadi. Konstitutsiyaviy huquq fani esa O'zbekiston Respublikasi huquq tizimining asosi (negizi)ni tashkil etadi va barcha huquq tarmoqlari, tizimi va huquq normalari Konstitutsiyaviy huquq normalariga muvofiq bo'lishini taqozo etadi. Fuqarolar Konstitutsiyani o'rganish natijasida unda belgilab qo'yilgan asosiy prinsplar, inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklar va burchlarini, jamiyat va shaxs, davlat hokimiyatining tashil etilishi va konstitutsiyaga o'zgartirish kiritish tartibini bilib oladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O`zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi – T 2021 yil
2. O.T. Husanov. Konstitutsiyaviy huquq: darslik. –Toshkent: 2020. – 400 b.
3. O`zbekiston Respublikasida davlat boshqaruv shaklining konstitutsiyaviy – huquqiy asoslari. Xidirov S. 2012.
4. Internet ma`lumotlari.